

Przedsiębiorczość w szkole w warunkach reformy systemu edukacji – głos w dyskusji nad kierunkami zmian

Entrepreneurship in school in the conditions of the education system reform – a voice in the discussion on the directions of change

Tomasz Rachwał

Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Polska

Trwające od kilku miesięcy prace i dyskusje nad reformą systemu oświaty w Polsce, prowadzące do istotnych zmian organizacyjnych, przejawiających się m.in. w likwidacji gimnazjum oraz wydłużeniu okresu nauki w szkole podstawowej i szkołach średnich, a także głębokich zmian programowych, nie mogą ominąć także ważnej części tego systemu, jakim jest edukacja w zakresie przedsiębiorczości. Dyskusja na ten temat w trakcie konsultacji społecznych poprzedzających rozpoczęcie procesu przemian była bardzo uboga, gdyż odbyła się tylko jedna oficjalna debata w zakresie przedsiębiorczości. Jak widać, także po tematyce dyskusji w ramach wirtualnych paneli eksperckich, priorytetem były inne przedmioty szkolne i same zmiany organizacyjne w oświacie. Po przedstawieniu przez MEN założeń zmian w systemie oświaty, obecnie trwają prace nad nowymi ramowymi planami nauczania i podstawami programowymi poszczególnych przedmiotów, co daje jeszcze szanse na przemyślenie w jakim zakresie zmiany te powinny dotknąć problematykę przedsiębiorczości w polskiej szkole. Referat stanowi więc próbę wprowadzenia w tę pogłębioną dyskusję, obejmującą także podsumowanie, jakie postulaty w tym zakresie były przekazywane przez ostatnie lata przez pracowników naukowych, w tym dydaktyków przedsiębiorczości oraz metodyków i nauczycieli podstaw przedsiębiorczości i przedmiotów pokrewnych. Dyskusja ta w dużej mierze odbywa się od 13 lat w trakcie krakowskich konferencji (www.przedsiębiorczosc.up.krakow.pl) organizowanych przez Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej (www.zpigp.up.krakow.pl) w Uniwersytecie Pedagogicznym w Krakowie, a także na łamach jedyne polskiego czasopisma poświęconego tej problematyce „Przedsiębiorczość – Edukacja” (www.p-e.up.krakow.pl). Oprócz tego trwa dyskusja w ramach innych gremiów, m.in. w trakcie ogólnopolskiego zjazdu katedr przedsiębiorczości w I połowie 2016 r. i innych konferencji, bądź na łamach innych czasopism. Na ten temat toczy się więc ciągła, wieloletnia dyskusja, a jej efekty dostępne są w formie artykułów.

W pierwszej kolejności należy zwrócić uwagę na istotne przesłanki i fundamenty dyskusji o roli, celach, treściach i metodach kształcenia w zakresie przedsiębiorczości, w tym przede wszystkim na fakt, że przedsiębiorczość jest jedną z ośmiu kompetencji kluczowych kompetencji w europejskim systemie edukacji, obok umiejętności posługiwania się językiem ojczystym, językiem obcym czy kompetencji matematycznych bądź informatycznych. Warto także podkreślić, że przedsiębiorczość to nie tylko zakładanie firmy – to jeden z ważnych, ale nie jedyny przejaw przedsiębiorczości. Przedsiębiorczość na

Organizatorzy / Organisers:

Zakład Przedsiębiorczości
i Gospodarki Przestrzennej
Instytut Geografii
Uniwersytet Pedagogiczny

Komisja Geografii Przemysłu
Polskiego Towarzystwa
Geograficznego

Fundacja „Edukacja
dla Społeczeństwa”
w Warszawie

Wydawnictwo
„Nowa Era”

potrzeby edukacji rozumiana jest dużo szerzej, głównie jako zespół cech osobowości, które pozwalają na aktywne uczestnictwo w życiu społeczno-gospodarczym, przygotowując do dorosłego życia, ale także dalszej edukacji, jako elementu kształtowania kariery zawodowej. Wielu badaczy zwraca uwagę, że przedsiębiorczość osób i organizacji, a także władz centralnych i samorządowych, odgrywa fundamentalną rolę w rozwoju społeczno-gospodarczym krajów oraz układów regionalnych (województw), ponadlokalnych (powiatów, obszarów funkcjonalnych – np. metropolitalnych) i lokalnych (miast-gmin); ma m.in. duże znaczenie w przeciwdziałaniu zjawiska bezrobocia. Ma to swoje odzwierciedlenie w wielu dokumentach strategicznych OECD, Unii Europejskiej, Polski a także różnych układów przestrzennych (np. strategie rozwoju województw, miast, gmin). W Unii Europejskiej przeznaczane są duże środki na badania zjawiska przedsiębiorczości i edukacji w zakresie przedsiębiorczości – praktycznie corocznie ukazują się duże raporty różnych zespołów eksperckich, z których wynika z reguły, że Polska jest na niższym poziomie rozwoju edukacji w tym zakresie od innych krajów. Ponadto, przedsiębiorczość rodzima (obywateli Polski) odgrywa fundamentalną rolę w przyspieszaniu rozwoju gospodarczego opartego na rodzimym kapitale, z którego zyski są przeznaczane na konsumpcję głównie w Polsce, reinwestowane głównie w kraju.

W zakresie edukacji dla przedsiębiorczości zrobiono w ostatnich 15 latach ogromne kroki milowe (wprowadzenie treści do gimnazjum – WOS, przedmiotu podstawy przedsiębiorczości jako obowiązkowego w kształceniu ogólnym do szkół ponadgimnazjalnych oraz ekonomii w praktyce jako fakultatywnego do liceum). Przygotowano również tysiące nauczycieli przedsiębiorczości, w ostatnim czasie głównie na studiach podyplomowych kwalifikacyjnych z przedsiębiorczości oraz dwuprzedmiotowych studiach nauczycielskich (np. geografia z przedsiębiorczością). Warto też podkreślić w świetle prowadzonych badań, że formułowane czasem obiegowe opinie o kiepskim przygotowaniu tych nauczycieli są generalnie rzecz biorąc krzywdzące.

W dyskusji nt. miejsca przedsiębiorczości w nowym systemie edukacji (co materializuje się głównie poprzez rozporządzenie MEN w sprawie tzw. ramowych planów nauczania i podstawy programowej kształcenia ogólnego) wziąć pod uwagę m.in. następujące propozycje:

1. Rozszerzenie elementów edukacji w zakresie przedsiębiorczości na niższe poziomy (przedsiębiorczość zgodnie z rekomendacjami europejskimi i ekspertów powinna być nauczana od poziomu przedszkolnego i wczesnoszkolnego do procesu kształcenia przez całe życie).
2. Wprowadzenie treści kształcenia do programów wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego – w postaci zabaw i dyskusji.
3. Wyodrębnienie modułu z zakresu przedsiębiorczości w wiedzy o społeczeństwie drugim etapie kształcenia nowej, 8-klasowej szkoły podstawowej (dawniej funkcjonującego pod nazwą „wychowanie do aktywnego udziału w życiu gospodarczym” w WOS) w postaci osobnego przedmiotu.
4. Wprowadzenie możliwości realizacji przedmiotu podstawy przedsiębiorczości w wersji rozszerzonej, z możliwością jego zdawania na maturze (jako nieobowiązkowy przedmiot do wyboru).
5. Jeśli pozostanie w systemie szkolnym przedmiot ekonomia w praktyce to należałoby zmienić jego nazwę na „przedsiębiorczość w praktyce” jako bardziej odpowiadającego treściom (właśnie o przedsiębiorczość w nim chodzi, a nie o ekonomię jako naukę).

Organizatorzy / Organisers:

Zakład Przedsiębiorczości
i Gospodarki Przestrzennej
Instytut Geografii
Uniwersytet Pedagogiczny

Komisja Geografii Przemysłu
Polskiego Towarzystwa
Geograficznego

Fundacja „Edukacja
dla Społeczeństwa”
w Warszawie

Wydawnictwo
„Nowa Era”

6. Korekta istniejących zapisów podstawy programowej podstaw przedsiębiorczości: usunięcie zbędnych powtórzeń pomiędzy gimnazjum a szkołą ponadgimnazjalną, przesunięcie zbyt banalnych treści ze szkoły ponadgimnazjalnej do gimnazjum, a zbyt trudnych z gimnazjum do szkoły ponadgimnazjalnej; położenie większego nacisku na kształcenie umiejętności, wyeliminowanie niejasnych sformułowań w zakresie tzw. efektów kształcenia.
7. Wprowadzenie treści (efektów kształcenia) do wychowania przedszkolnego, kształcenia zintegrowanego w klasach 1-3 oraz wiedzy o społeczeństwie.

Warto zwrócić uwagę, że warunkiem dobrych zmian w edukacji w zakresie przedsiębiorczości jest przygotowanie kompetentnych nauczycieli na studiach wyższych (a nie tylko podyplomowych kwalifikacyjnych) z zakresu przedsiębiorczości, a także doskonalenie czynnych nauczycieli przedsiębiorczości (np. w ramach studiów podyplomowych doskonalących). Kluczową sprawą w procesie kształcenia jest jego systematyczność (ciągłość) na różnych etapach edukacji oraz stosowanie odpowiednich form, metod i środków dydaktycznych dostosowanych do zakładanych celów, rozwoju psychofizycznego i możliwości percepcyjnych ucznia. Szczególnie ważne jest tutaj stosowanie metod sprzyjających kształtowaniu umiejętności obserwowania zjawisk i procesów zachodzących w gospodarce, wykorzystanie nowych metod i technologii informacyjno-komunikacyjnych do pozyskiwania, gromadzenia, analizy i prezentacji informacji o procesach społeczno-gospodarczych i funkcjonowaniu przedsiębiorstw, możliwość prowadzenia w większym wymiarze zajęć w terenie, oraz stosowanie w większym zakresie strategii kształcenia akcentującej samodzielność w zdobywaniu informacji.

Organizatorzy / Organisers:

Zakład Przedsiębiorczości
i Gospodarki Przestrzennej
Instytut Geografii
Uniwersytet Pedagogiczny

Komisja Geografii Przemysłu
Polskiego Towarzystwa
Geograficznego

Fundacja „Edukacja
dla Społeczeństwa”
w Warszawie

Wydawnictwo
„Nowa Era”